



—  
Верховний  
Суд

# ДАЙДЖЕСТ судової практики Великої Палати Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за  
період з 01.02.2019 по 10.02.2019

2019/2

## Показчик термінів

визнання незаконними дій нотаріуса щодо скасування державної реєстрації права власності, 3

відшкодування вартості навчання, 15

звернення громадян, 11, 12, 13, 14

пенсійне забезпечення, 7

стягнення плати за проїзд великогазового транспорту, 11

судовий збір, 8, 9, 10

укладення інвестиційного договору, 5

Спори про скасування рішення чи запису про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно або його обтяження, прийнятого державним реєстратором чи внесеного ним до відповідного державного реєстру на користь одного з учасників цивільної або господарської справи під час її розгляду чи після її вирішення, підлягають розгляду за правилами цивільного або господарського судочинства

5 грудня 2018 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Каховка Пром-Агро» до приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Л., Міністерства юстиції України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, – Компанія «Ретт Інтер Ес. Ей», про визнання незаконними дій нотаріуса щодо скасування державної реєстрації права власності на 92/100 майнового комплексу; визнання незаконними дій нотаріуса щодо державної реєстрації за третьою особою права власності на 92/100 майнового комплексу та відновлення становища, яке існувало до порушення за касаційною скаргою ТзОВ «Каховка Пром-Агро» на ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 29 травня 2017 року та ухвалу Апеляційного суду міста Києва від 4 жовтня 2017 року.

ТзОВ «Каховка Пром-Агро» мотивує позов тим, що 7 квітня 2016 року приватний нотаріус І. на підставі рішення Господарського суду міста Києва від 25 лютого 2016 року у справі № 910/16594/15 зареєстрував за позивачем право власності на 92/100 майнового комплексу. На примірнику цього рішення, який прошитий, пронумерований і скріплений печаткою, станом на 6 квітня 2016 року було зазначено, що воно набрало законної сили 12 березня 2016 року. Рішення Господарського суду міста Києва від 25 лютого 2016 року у справі № 910/16594/15 було чинним протягом певного періоду (з 12 березня до 18 квітня 2016 року), зокрема й на момент здійснення державної реєстрації права власності за позивачем, а тому позивач вважав себе законним власником 92/100 майнового комплексу. 18 травня 2016 року нотаріус Л. прийняла рішення та внесла записи про скасування державної реєстрації права власності позивача на 92/100 майнового комплексу, а також про державну реєстрацію права власності третьої особи на 92/100 майнового комплексу. Третя особа набула право власності на підставі договору купівлі-продажу від 25 червня 2015 року.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Предметом спору в цій справі є визнання незаконними дій нотаріуса щодо скасування державної реєстрації права власності позивача на частину майнового комплексу, здійснення державної реєстрації такого права за третьою особою, а також відновлення становища позивача, яке існувало до порушення його права власності.

Підставою для звернення з цим позовом став факт вибуття майна з володіння позивача шляхом оформлення прав на нього за третьою особою. Позовні вимоги обґрунтовані, зокрема, тим, що незаконними рішеннями нотаріус порушила права й інтереси позивача як власника майна.

Позивач вказав, що у господарській справі № 910/16594/15 за його позовом до Міністерства юстиції України, третьої особи, Товариства з обмеженою відповідальністю

«Компанія з управління активами «Промислові інвестиції» та Публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Надра» про визнання недійсними торгів, визнання недійсними договорів купівлі-продажу, визнання права власності на майно, витребування його та зобов'язання вчинити дії він просив, зокрема, визнати недійсним договір від 25 червня 2015 року купівлі-продажу нерухомого майна – 92/100 майнового комплексу виробництва з переробки сої, укладений ТзОВ «Компанія з управління активами «Промислові інвестиції» з третьою особою.

Обґрунтовуючи заявлені у вказаній справі вимоги, позивач стверджував, що вказаний договір купівлі-продажу став підставою для прийняття нотаріусом рішення про державну реєстрацію права власності за третьою особою.

Станом на час звернення з позовом у справі № 757/1660/17-ц апеляційний розгляд у господарській справі № 910/1659415 не завершився. Отже, спір про право між позивачем і третьою особою станом на час розгляду справи у суді першої інстанції вирішений не був.

Спірні правовідносини у справі № 757/1660/17-ц виникли між суб'єктами господарювання, які в різний період часу вважали себе власниками одного й того ж майна: третя особа – на підставі оспореного у господарській справі № 910/16594/15 договору купівлі-продажу нерухомого майна від 25 червня 2015 року, а позивач – на підставі судового рішення у господарській справі № 910/16594/15, яке набрало законної сили, з огляду на що, на думку позивача, третя особа набула право власності на 92/100 майнового комплексу без достатньої правової підстави.

Тобто у спірних правовідносинах нотаріус, маючи повноваження на вчинення реєстраційних дій, лише реалізував волю третьої особи, яка вважала себе власником майнового комплексу.

З огляду на вказаний припис, а також на висновки, яких дійшла Велика Палата Верховного Суду, цей спір має розглядатися за правилами господарського судочинства. Вирішення питання правомірності набуття третьою особою права власності на 92/100 майнового комплексу виходить за межі компетенції суду адміністративної юрисдикції.

Крім того, для забезпечення узгодженості з висновками, викладеними у постанові Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2018 року у справі № 823/2042/16, судової практики щодо юрисдикції суду у всіх спорах про скасування рішення державного реєстратора чи запису, внесеного ним до відповідного державного реєстру, щодо реєстрації речових прав на нерухоме майно чи їх обтяжень в інтересах особи, яка не була заявником стосовно вчинення відповідних реєстраційних дій, Велика Палата Верховного Суду відступає також від свого висновку, викладеного у постанові від 14 березня 2018 року у справі № 619/2019/17.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що розгляд одного спору про право на нерухоме майно або про його обтяження чи вирішення цього спору за правилами цивільного або господарського судочинства не є підставою вважати публічно-правовим і розглядати за правилами адміністративного судочинства інший спір – про скасування рішення чи запису про державну реєстрацію речового права на нерухоме майно або його обтяження, прийнятого державним реєстратором чи внесеного ним до

відповідного державного реєстру на користь одного з учасників цивільної або господарської справи під час її розгляду чи після її вирішення. Ці спори залежно від суб'єктного складу теж мають розглядатися за правилами цивільного або господарського судочинства.

Належним відповідачем у таких справах є особа, зареєстроване право на майно якої чи зареєстроване обтяження права, встановленого в інтересах якої оспорується; участь у справі державного реєстратора як співвідповідача (якщо позивач вважає його винним у порушенні прав) не змінює характеру цього спору на адміністративний.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2018 року у справі № 757/1660/17-ц (провадження № 14-396цс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79543765>.

Інвестиційний договір як окремий вид цивільно-правових договорів може містити положення різних видів цивільно-правових договорів залежно від предмета і цілей інвестування та передбачає як грошові, так і майнові права (обов'язки) сторін договору

29 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу № 916/4644/15 за заявою Публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» в особі Одеської обласної дирекції АТ «Райффайзен Банк Аваль» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Південбуд» про визнання банкрутом.

Підставами передачі справи на розгляд Великої Палати є висновки касаційного суду про те, що ця справа містить виключну правову проблему, яка полягає у відсутності єдиного підходу до вирішення спорів та встановлення правової природи вимог (грошових або майнових), які виникають у справах про банкрутство, щодо звернення фізичних осіб – вкладників (інвесторів) у справі про банкрутство забудовника, тоді як укладені між боржником та кредитором інвестиційні договори продовжують діяти і щодо боржника ще не введено ліквідаційної процедури у справі про банкрутство.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Звертаючись із грошовими вимогами до ТОВ «Південбуд», скаржники посилались на невиконання боржником зобов'язань за договорами про співпрацю з інвестування та будівництва житлового будинку та про пайову участь у будівництві житлового будинку.

За змістом статті 1 Закону України від 14 травня 1992 року № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» кредитор – це юридична або фізична особа, яка має у встановленому порядку підтверджені документами вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника, щодо виплати заборгованості із заробітної плати працівникам боржника, а також органи державної податкової служби та інші державні органи, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів). Конкурсні кредитори

– це кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство.

Отже, спеціальний Закон про банкрутство регулює правовідносини грошового характеру та пов'язує можливість участі особи у справі про банкрутство в статусі кредитора, за наявності в неї вимог до боржника саме грошового характеру.

Відповідно до статті 1 Закону України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII «Про інвестиційну діяльність» (у редакції, чинній на момент укладання договорів), що визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Об'єктами інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, зокрема, об'єкти житлового будівництва, інші об'єкти власності, а також майнові права (стаття 2 Закону).

За змістом статті 7 Закону України «Про інвестиційну діяльність» (у відповідній редакції) всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають рівні права щодо здійснення інвестиційної діяльності, якщо інше не передбачено законодавчими актами України. За рішенням інвестора права володіння, користування і розпорядження інвестиціями, а також результатами їх здійснення можуть бути передані іншим громадянам та юридичним особам у порядку, встановленому законом. Взаємовідносини при такій передачі прав регулюються ними самостійно на основі договорів. Інвестор має право володіти, користуватися і розпоряджатися об'єктами та результатами інвестицій, включаючи реінвестиції та торговельні операції на території України, відповідно до законодавчих актів України.

Основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між суб'єктами інвестиційної діяльності, є договір (угода). Укладення договорів, вибір партнерів, визначення зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України, є виключною компетенцією суб'єктів інвестиційної діяльності (стаття 9 Закону).

Інвестиційний договір як окремий вид цивільно-правових договорів може містити положення різних видів цивільно-правових договорів залежно від предмета і цілей інвестування (договору про спільну діяльність, капітального будівництва, кредитування, купівлі-продажу, довірчого управління майном). Отже, зазначений договір передбачає як грошові, так майнові права (обов'язки) сторін договору.

Відповідно до статті 509 Цивільного кодексу України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Зобов'язання виникають з підстав, установлених статтею 11 цього Кодексу.

З огляду на викладене Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що внаслідок укладення інвестиційного договору між боржником та скаржниками виникли виключно майнові зобов'язання, а їх вимоги мають речово-правовий характер, оскільки це спростовується як змістом заяв



про визнання вимог, так і наведеним вище аналізом норм права про правову природу інвестиційного договору, який поєднує положення низки різних договорів, передбачених ЦК України, та може бути підставою виникнення у його сторін також грошових зобов'язань.

Таким чином, перевіряючи застосування судами попередніх інстанцій норм матеріального та процесуального права на підставі встановлених ним обставин та в межах доводів касаційних скарг, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про наявність підстав для скасування ухвали та постанови в частині відмови у задоволенні заяв Особи 3 та Особи 4 про грошові вимоги до ТОВ «Південбуд» з направленням справи на новий розгляд у частині розгляду заяв скаржників до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2019 року у справі № 916/4644/15 (провадження № 12-114гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79684989>.

Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку, викладеного в рішенні Верховного Суду України щодо зарахування роботи на посаді викладача музичної школи (позашкільного закладу освіти) до спеціального педагогічного стажу, який дає право на призначення пенсії за вислугу років

30 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Особи 3 до Дрогобицького об'єднаного управління Пенсійного фонду України Львівської області про визнання неправомірними дії щодо відмови у призначенні позивачці пенсії за вислугу років згідно з пунктом «е» статті 55 Закону України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII «Про пенсійне забезпечення»; зобов'язання відповідача зарахувати Особі 3 до стажу роботи, який дає право на призначення пенсії за вислугу років, період роботи викладачем по класу фортепіано за сумісництвом у Дрогобицькій дитячій музичній школі № 2; викладачем по класу фортепіано і концертмейстером у Дрогобицькій дитячій музичній школі № 2; зобов'язання призначити Особі 3 пенсію за вислугу років з 11 січня 2017 року відповідно до пунктом «е» статті 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

З огляду на проаналізовані норми законодавства й урахуваючи наявність у національному законодавстві правових «прогалин» щодо захисту прав людини та основних свобод, зокрема, у сфері пенсійного забезпечення викладачів у позашкільних закладах освіти, визначених у Конвенції, а також з метою реалізації положень статті 46 Конституції України щодо недопущення обмеження конституційного права громадян на достатній життєвий рівень громадян України, що потребують додаткових гарантій соціального захисту з боку держави, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що викладачі позашкільних навчальних закладів, які входять до структури освіти України, мають право отримання пенсії за вислугу років.

Таким чином, викладач музичної школи є педагогічним працівником позашкільного навчального закладу, тобто працівником освіти. Стаж роботи

викладачем та концертмейстером у дитячій музичній школі має зараховуватись до пільгового стажу осіб у розумінні пункту «е» статті 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення» при розгляді територіальними органами Пенсійного фонду України відповідних заяв про призначення пенсії навіть попри те, що зазначена посада прямо не передбачена Переліком закладів і установ освіти, охорони здоров'я та соціального захисту і посад, робота на яких дає право на пенсію за вислугу років, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 1993 року № 909.

За таких обставин, з метою дотримання завдань адміністративного судочинства та забезпечення конституційних гарантій осіб на пенсійне забезпечення, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від позиції Верховного Суду України, викладеної в постанові від 25 травня 2016 року у справі № 419/794/15-а щодо відсутності у викладачів музичних шкіл, які належать до закладів позашкільної освіти, права на отримання пенсії за вислугу років на підставі пункту «е» статті 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення».

Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що сумісництвом є виконання працівником, крім основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому самому або іншому підприємстві, в установі, організації.

Загальна тривалість роботи за сумісництвом протягом місяця не повинна перевищувати половини місячної норми робочого часу (пункт 2 постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 року № 245). Тобто працівник може працювати за сумісництвом не більше, ніж на 0,5 ставки.

Виходячи з аналізу зазначених вище норм зарахування роботи на посаді викладача (у тому числі й у позашкільному закладі освіти) до спеціального педагогічного стажу не ставиться в залежність від того, було це основним місцем роботи особи чи за сумісництвом, за умови, якщо викладацька робота за сумісництвом займає не менше ніж 180 годин на навчальний рік, а також якщо працівникам підприємств, установ, організацій, які крім основної роботи працювали за сумісництвом на посадах науково-педагогічних або педагогічних працівників з обсягом роботи не менше ніж на 0,25 посадового окладу (ставки заробітної плати).

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, не досліджував питання, чи займала викладацька робота позивачки за сумісництвом не менше ніж 180 годин на навчальний рік, а також з обсягом роботи не менше ніж на 0,25 посадового окладу (ставки заробітної плати). У матеріалах справи відсутні будь-які документи, які підтверджують достатній для зарахування у спеціальний педагогічний стаж обсяг роботи за сумісництвом.

Разом з цим, незначний проміжок часу роботи Особи 3 за сумісництвом (менше року) не впливає на наявність у неї права на пенсію за вислугою років як педагогічного працівника позашкільного навчального закладу, оскільки загальний її педагогічний стаж роботи перевищує 25 років, а саме становить 33 роки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 876/5312/17 (провадження № 11-860апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79684887>.



Велика Палата Верховного Суду підтвердила висновок Верховного Суду України від 30 листопада 2016 року у справі № 226/168/15-ц, згідно з яким пільга щодо сплати судового збору, передбачена пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», не поширюється на вимоги позивачів про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні під час розгляду таких справ в усіх судових інстанціях

30 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу № 910/4518/16 за заявою Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтерхім-БВТ» до Приватного акціонерного товариства «Азовелектросталь» про банкрутство за касаційною скаргою Особи 3 на ухвалу Київського апеляційного господарського суду від 14 червня 2018 року за заявою Особи 3 до ПАТ «Азовелектросталь», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача – розпорядника майна боржника Особи 4, про стягнення заборгованості з виплати заробітної плати.

Мотивуючи своє рішення про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду зазначив, що в постанові від 30 листопада 2016 року у справі № 226/168/15-ц (провадження № 6-1121цс16) Верховний Суд України, розглянувши справу, яка виникла з правовідносин щодо стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні, дійшов висновку про те, що вказана вимога в розумінні пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» (у редакції, чинній до 1 вересня 2015 року) є «іншими вимогами, що впливають із трудових правовідносин», тому починаючи з 1 вересня 2015 року не належить до вимог про стягнення заробітної плати, за пред'явлення яких до роботодавця працівники-позивачі звільнені від сплати судового збору.

За результатами розгляду Велика Палата Верховного Суду вважає, що немає підстав для відступлення від наведеного висновку Верховного Суду України щодо застосування приписів пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року № 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» при вирішенні спору про стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні з огляду на таке.

Для встановлення наявності чи відсутності підстав для відступлення від указанного висновку Верховного Суду України щодо застосування приписів пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» необхідно визначити, чи входить середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні до структури заробітної плати, у справах про стягнення якої позивачі звільняються від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях.

Стягнення з роботодавця (власника або уповноваженого ним органу підприємства, установи, організації) середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні (в разі невиплати з вини власника або уповноваженого ним органу належних звільненому працівникові сум у строки, зазначені в статті 116 Кодексу законів про

працю України, за весь час затримки по день фактичного розрахунку) за своєю правовою природою є спеціальним видом відповідальності роботодавця, який нараховується у розмірі середнього заробітку і спрямований на захист прав звільнених працівників щодо отримання ними в передбачений законом строк винагороди за виконану роботу (усіх виплат, на отримання яких працівники мають право згідно з умовами трудового договору і відповідно до державних гарантій).

Вбачається, що середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні за своєю правовою природою не є основною чи додатковою заробітною платою, а також не є заохочувальною чи компенсаційною виплатою (зокрема, компенсацією працівникам втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати) у розумінні статті 2 Закону України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР «Про оплату праці», тобто середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні не входить до структури заробітної плати.

З огляду на викладене пільга щодо сплати судового збору, передбачена пунктом 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», згідно з якою від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі – у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі, не поширюється на вимоги позивачів про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні під час розгляду таких справ в усіх судових інстанціях.

Висновок стосовно застосування приписів пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року № 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» при вирішенні спору про стягнення з роботодавця середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні, викладений у раніше ухваленій постанові Верховного Суду України від 30 листопада 2016 року у справі № 226/168/15-ц (провадження № 6-1121цс16), не суперечить висновкам Великої Палати Верховного Суду, викладеним у цій постанові, тому підстав для відступлення від нього немає.

Крім того, мотивуючи своє рішення про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду послався на постанову Верховного Суду України від 14 листопада 2012 року у справі № 6-139цс12, в якій викладено висновок про те, що норми статей 116, 117 КЗпП України структурно віднесені до розділу VII «Оплата праці» зазначеного Кодексу; за своєю суттю середній заробіток за час затримки розрахунку при звільненні не належить до неустойки та не є санкцією за невиконання грошового зобов'язання, а є компенсаційною виплатою за порушення права на оплату праці, яка нараховується у розмірі середнього заробітку.

Подібні правові висновки викладено, зокрема, в постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 19 жовтня 2018 року у справі № 910/3262/16 та в постанові Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 18 грудня 2018 року у справі № 234/6607/17 (провадження № 61-8015св18), в яких суди зазначили про те, що позивачі звільняються від сплати судового збору за позовами про стягнення середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні, який входить до структури заробітної плати.

Проте такі висновки суперечать викладеному вище у цій постанові, тому з огляду на зазначене Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від них.

При цьому Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що розміщення норм статей 116, 117 КЗпП України в розділі VII «Оплата праці» є логічно вмотивованим, оскільки ними встановлено відповідальність роботодавців за затримку виплат коштів винагороди за виконану працівниками роботу, які повинні бути виплачені при їх звільненні. Проте таке розташування вказаних норм права не свідчить про належність середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні до структури заробітної плати.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 910/4518/16 (провадження № 12-301гс18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79684987>.

Спір за позовом прокурора в інтересах держави в особі Державної служби України з безпеки на транспорті про стягнення плати за проїзд великогазового транспорту автомобільними дорогами загального користування в дохід Державного бюджету України підлягає розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства (залежно від суб'єктного складу сторін), оскільки не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язаний з вирішенням питання щодо стягнення коштів

30 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом керівника Кіцманської місцевої прокуратури Чернівецької області в інтересах держави в особі Державної служби України з безпеки на транспорті до Особи 8 про стягнення коштів, зустрічним позовом Особи 8 до Державної служби України з безпеки на транспорті, Управління Державної служби України з безпеки на транспорті у Чернівецькій області про визнання протиправним та скасування розрахунку.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Адміністративні суди можуть розглядати вимоги про відшкодування шкоди лише за наявності таких умов: вимоги мають стосуватися шкоди, завданої лише суб'єктом владних повноважень; такі вимоги мають бути поєднані з вимогою про визнання протиправними рішення, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. В іншому випадку спірні відносини з приводу відшкодування шкоди (стягнення збитків, у тому числі й на користь держави) мають приватноправовий характер та, як наслідок, не можуть бути предметом справи, віднесеної до адміністративної юрисдикції.

У касаційній скарзі Особа 8 зазначає, зокрема, що спір у цій справі не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з доводами позивача щодо непоширення на спірні правовідносини юрисдикції адміністративних судів.

На думку Великої Палати Верховного Суду, спір за позовом Прокурора в інтересах держави в особі Укртрансбезпеки до Особи 8 про стягнення з нього плати за проїзд великогазового транспорту автомобільними дорогами загального користування в дохід

Державного бюджету України підлягає розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства (залежно від суб'єктного складу сторін), оскільки не стосується захисту прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а пов'язаний з вирішенням питання щодо стягнення коштів.

Аналогічний правовий висновок щодо застосування норм процесуального права в подібних відносинах містить постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 червня 2018 року у справі № 820/1203/17.

Щодо зустрічних позовних вимог Особи 8 про визнання протиправним та скасування розрахунку від 4 вересня 2017 року № 91 слід зазначити таке. Оскаржуваний розрахунок не є рішенням суб'єкта владних повноважень у розумінні статті 19 Кодексу адміністративного судочинства України, не зумовлює виникнення будь-яких прав і обов'язків для позивача, тому він не може бути предметом спору. Відсутність спору, у свою чергу, виключає можливість звернення до суду, оскільки відсутнє право, що підлягає судовому захисту. При цьому Велика Палата Верховного Суду зазначає, що поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» слід тлумачити в ширшому значенні, тобто як поняття, що стосується як тих спорів, що не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, так і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду. З огляду на викладене такі вимоги не підлягають розгляду як у порядку адміністративного судочинства, так і взагалі не підлягають судовому розгляду. Відповідно до вимог частини першої статті 354 КАС України зазначене є підставою для скасування судових рішень у частині відмови в задоволенні зустрічного позову із закриттям провадження у справі в цій частині незалежно від доводів касаційної скарги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 803/3/18 (провадження № 11-1173апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79684990>.

Позовні вимоги про визнання протиправною бездіяльності начальника відділення поліції щодо ненадання у порядку, передбаченому Законом України «Про звернення громадян», відповіді на звернення стосовно мотивів невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, не можуть бути самостійним предметом розгляду ні в загальному, ні в адміністративному суді

30 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Особи 3 до начальника Лебединського відділення поліції Головного управління Національної поліції України в Сумській області про визнання бездіяльності неправомірною та зобов'язання вчинити дії.

За результатами розгляду Велика Палата прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Як убачається зі змісту позову, Особа 3 просила суд адміністративної юрисдикції: визнати неправомірною бездіяльність заступника начальника Лебединського ВП, що полягає у ненаданні відповіді на питання 2-5 та невиконанні вимог, викладених у

пунктах 3, 5 його заяви від 10 вересня 2017 року; зобов'язати відповідача надати відповідь на питання 2, 4 цієї заяви.

Неправомірну бездіяльність позивач убачає в тому, що відповідач провів перевірку викладених у його заяві питань, одне з яких стосувалося повідомлення про злочин, керуючись Законом України від 2 жовтня 1996 року № 393/96-ВР «Про звернення громадян», проте без внесення відповідних відомостей до ЄРДР, тобто у позапроцесуальному порядку, чим порушив вимоги частини третьої статті 214 Кримінального процесуального кодексу України, за якими здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до ЄРДР або без такого внесення не допускається. При цьому відповіді на питання 2-5 заяви відповідач не надав, до участі в перевірці позивача не залучив.

Так, у пункті 2 своєї заяви Особа 3 фактично ставила питання про детальне обґрунтування мотивів невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР з посиланням на нормативно-правові акти, якщо такі обставини матимуть місце.

Згідно із частиною першою статті 1 КПК України порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України.

За правилами пункту 1 частини першої статті 303 цього Кодексу заявник має право оскаржити бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповнозначенні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК України, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений цим Кодексом строк.

Згідно із частиною першою статті 306 КПК України скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими статтями 318–380 цього Кодексу, з урахуванням положень цієї глави.

Наведеними правовими нормами визначено порядок оскарження бездіяльності щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

На думку Великої Палати Верховного Суду, саме в межах цієї процедури слідчий суддя з'ясовує обставини та мотиви, з яких слідчий або прокурор дійшов висновку про відсутність підстав для внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, чим саме обґрунтоване невнесення відповідних відомостей до ЄРДР, та вирішує питання про наявність або відсутність правових підстав для зобов'язання слідчого або прокурора внести інформацію про кримінальне правопорушення до ЄРДР.

Отже, норми Закону України «Про звернення громадян» до пункту 2 заяви застосовані бути не можуть. Крім того, позовна вимога про визнання протиправною бездіяльності щодо ненадання відповіді на пункт 2 заяви та зобов'язання надати цю відповідь у порядку, передбаченому згаданим Законом, не може бути заявлена за правилами кримінального судочинства. А тому ця позовна вимога не може бути самостійним предметом розгляду ні в загальному, ні в адміністративному суді.



У пункті 3 своєї заяви Особа 3 вимагала заборонити проводити будь-які інші дії, пов'язані з її зверненням, у тому числі робити перевірки, збирати докази чи опитувати осіб до внесення відомостей про кримінальне правопорушення, вказане у пункті 1 заяви, у ЄРДР.

З цього приводу Велика Палата Верховного Суду вважає, що вимога позивача про визнання неправомірною бездіяльності відповідача щодо ненадання відповіді на пункт 3 заяви та щодо її невиконання також не може бути самостійним предметом розгляду в суді, оскільки вимоги позивача у пункті 3 пов'язані з вимогою у пункті 1 заяви та стосуються здійснення контролю за діяльністю особи, наділеної в установленому порядку процесуальними правами, за допомогою непередбачених кримінальним процесуальним законом засобів.

Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про те, що позовні вимоги стосовно визнання неправомірною бездіяльності відповідача щодо ненадання відповіді на питання пунктів 2 і 3 заяви Особи 3 від 10 вересня 2017 року № 431, визнання неправомірним невиконання вимог, викладених у пункті 3 цієї заяви, а також зобов'язання надати відповідь на її пункт 2 не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Разом з цим такі вимоги не можуть розглядатися і в порядку кримінального судочинства.

Отже, у цій справі поняття «спір, який не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» щодо вказаних Особою 3 вимог слід тлумачити як поняття, що стосується тих спорів, які не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства, і тих, які взагалі не підлягають судовому розгляду. А тому зазначені вище вимоги не можуть бути вирішені в жодній юрисдикції. Висновки судів, про те, що вимоги позивача в цій частині можуть бути розглянуті в порядку КПК України є помилковими.

Стосовно позовних вимог Особи 3 в частині визнання неправомірною бездіяльності заступника начальника Лебединського ВП, що полягала у ненаданні відповіді на поставлені у пунктах 4, 5 питання, невиконанні вимоги, викладеної у пункті 5 заяви від 10 вересня 2017 року № 431 та зобов'язання відповідача надати відповідь на наведене у пункті 4 цієї заяви питання, то, як убачається зі змісту заяви, в її пунктах 4 і 5 Особа 3 просила назвати осіб, які ініціювали й виконали перевірку за її заявою, зазначити норми законів, якими працівники Лебединського ВП керувалися під час проведення перевірки, та залучити її до цієї перевірки.

На думку Великої Палати Верховного Суду, в розумінні наведеної вище статті 3 Закону України «Про звернення громадян» указані вимоги підлягають розгляду в порядку, визначеному цим Законом.

Аналіз зазначених обставин справи та норм Закону України «Про звернення громадян» дає підстави Великій Палаті Верховного Суду вважати, що спір у частині позовних вимог про визнання неправомірною бездіяльності відповідача як суб'єкта владних повноважень при здійсненні ним управлінських функцій (ненадання відповіді на окремі питання (зокрема пункти 4, 5) заяви Особи 3 від 10 вересня 2017 року № 431,



невиконання вимоги, вказаної у пункті 5 цієї заяви) та зобов'язання надати відповідь на пункт 4 підлягає розгляду за правилами КАС України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 818/1526/18 (провадження № 11-1263апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79684962>.

**Спори щодо відшкодування вартості навчання особою, яка перебуває або перебувала на посадах, віднесених до державної або публічної служби, за позовом суб'єкта владних повноважень підлягають вирішенню в порядку адміністративного судочинства**

30 січня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Військової академії (м. Одеса) до Особи 4 про стягнення витрат, пов'язаних з утриманням у вищому військовому навчальному закладі, у сумі 6 061,53 грн.

Спори щодо відшкодування вартості навчання особою, яка перебуває або перебувала на посадах, віднесених до державної або публічної служби, за позовом суб'єкта владних повноважень підлягають вирішенню в порядку адміністративного судочинства, оскільки пов'язані з питаннями реалізації правового статусу особи, яка перебуває на посаді публічної служби, від моменту її прийняття на посаду і до звільнення з публічної служби, зокрема й питаннями відповідальності за невиконання договору підготовки фахівця, що призвели до відшкодування фактичних витрат, пов'язаних з утриманням у вищому навчальному закладі, навіть якщо подання відповідного позову про відшкодування витрат відбувається після її звільнення з державної служби.

Саме така правова позиція висловлена в постанові Великої Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 804/285/16 (провадження № 11-669апп18).

Враховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про непоширення на цей спір юрисдикції адміністративних судів та необхідність його вирішення в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2019 року у справі № 810/2610/16 (провадження № 11-1004апп18) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79684961>.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.02.2019 по 10.02.2019 / Упоряд: д-р юрид. наук О. Р. Кібенко; відпов. за вип.: канд. юрид. наук Р. Ш. Бабанли. – Київ, 2019. – Вип. 2. – 15 стор.

<sup>1</sup> **Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Підписуйтеся на нашу сторінку у Facebook  
[fb.com/supremecourt.ua](https://fb.com/supremecourt.ua)